

TOOLISTE HÄÄ

SEPTEMBER 1932

EESTIMAA TÖÖLISÜHINGUTE KESKLIIDU HÄÄLEKANDJA

Uute maksude sadu.

Läbikäigu- ja isikumaks, soola ja petroli tollid.

Viimasel ajal on Eestis hoogu võtnud rahva maksustamine uute maksudega. Praeguse valitsuse esimeseks sammuks oli 15-protsendiline *läbikäigumaks*, mille alla pidid kuuluma kõik kaupade müügid ja toimingud, mis isik teostab oma iseseisva kaubandusliku või tööstusliku tegevuse alal sissetulekute saavutamise sihiga; igasugune kaupade sissevedu; toimingud, mis keegi teostab tasu eest oma iseseisva ärilise tegevuse alal sissetulekute saavutamise sihiga, nagu vahetalituse, esinduse, speditsooni, transpordi, kindlustuse, töövõtete ja muud sarnased toimingud, samuti ka võõraste saaduste ümbertöötamisele võtmine tööstusettevõtetes.

Maksuvabaks jäetakse vaid mõningad erandid, mida rahandusekomisjonis täiendati sotsialistide ettepanekul esimesejärgu toidu- ja tarbeainetega, tervishoiuasutistega, tööartellidega jne.

Samuti jäeti maksuvabaks vabakutselised — advokaadid, arstid ja teised.

Põllumehi, kes oma saadusi ise või kooperatiivühingute kaudu müüvad, see maks ei taba, samuti kinnisvarade müüki, üürimist ja rentimist. Välja jäeti maksu alt ka ühingute, seltside,

ettevõtete, asutiste ja avalikõiguslike kutseesinduste müügid ja muud toimingud, millised taotlevad ainult hariduslikke, seaduslikke, hoolekandelisi, tervishooldlisi, heategevuse ja karskuslikke sihte.

Kõigi erandite loetlemine ja seaduse sisu üksikasjalikum käsitlemine viiks pikale. Pealegi pole need küsimused lõpulikult otsustatud.

Komisjonis läks sotsialistidel korda vähendada maksunorme kuni 6-protsendini, luksusainetel kuni 9 prots., misjuures iga üksiku faasi maksustamine ei või ulatada üle 2%.

Selle seaduse iseloomu määrab §, mille järgi maksukohuslane võib arvata juurde kauba müügihinnale või toimingu tasule vastavalt müügit või toimingult võetava läbikäigumaksu. Seega on see — tarvitaja maks.

Et läbikäigumaks tõstab elukallidust, on päevaselge. Kõik tarbeained, nende hulgas ka riided ja jalanõud, läheksid selle maksu tõttu märksa kallimaks. See maks rõhub ka käsitöölisi, kellel sageli tuleb peost suhu elada ja ülejõu käiks järgmise kuu 20. päevaks maksuame-

tile läbikäigust nõuetava protsendi ta-sumine.

Läbikäigumaks on vastuvõtmatu kogu tarvitajaskonnale, eriti aga töölisklassile.

Teine maks, mida kavatsetakse, on *isikumaks* linnades ja alevites. Linnade liit töötab praegu *kogukonnaksu*, mis vistist peab sisult vastama majandusministeeriumis valmivale isikumaksule. Isikumaks on iganenud ja kõrvaleheidetud — *pearaha*. Säärast maksu võeti vanas Roomas, aga ka keskajal Euroopas, Vene ajal Eestis valla nimekirjas olijatelt, Eesti ajal valla elanikkudelt. Igalpool, kus isikumaks veel püsib, püütakse temast kui ülekohtusest, lahti saada. Isikumaks, ka siis, kui ta liigitatakse mõningatesse kategooriatesse, on ebaõiglane, sest ta pole proportsionaalne tuludele, ning sisaldab omavolivõimalusi.

Finantsteadlastest vabameelsemad peavad isikumaksu tooreks ja õigluse-tuks, iseäranis siis, kui seda võetakse ühesuuruselt igalt hingelt, vaatamata varandusele, sissetulekule, soole ja eale.

Venemaal hakati isikumaksu, *pearaha* võtma 1724. a. Peeter I ajal, sest sõja- ja sõjaväekulud nõudsid hiigla-

väljaminekuid. Ka praegu on Eestil suured väljaminekud sõjaväele, umbes üks neljandik eelarvest. Võiks neid kulusid kärpida, väga tunduvalt vähendada selle asemel, et kehvaksjäänud rahvast maksustada uute maksudega, mis kolikambrist välja tuuakse.

Suuremal hulgal tarvitataivate kaupade, eestkätt soola ja petrooleumi maksustamist senisest enam soovitab kaubandus-tööstuskoda, kelle delegatsioon eesotsas *J. Puhk'iga* käis hiljuti selles asjas majandusministri ja riigivanema jutul.

Kaubandus-tööstuskoda teab, et inimesed ilma soolata elada ei saa, samuti ka ilma petrooleumita, neilt ainetelt tollide tõstmisel ärimedhed ka omalt poolt hinda võivad kergitada, oma vahekasu veelgi suurendades, — sellepärast nad soovitavadki neilt ainetelt ja üldse suuremal hulgal tarvitatavatelt kaupadelt tollide tõstmist.

See on jällegi abinõu — kehva rahva, eestkätt töölisklassi maksukoorma suurendamiseks.

Kõigi ülaloodud maksude vastu on töölisel vaid üks seisukoht, see on — *eitav*. Nende maksude vastu tuleb võidelda kõigi abinõudega.

Urgitsejad kukkusid läbi.

Põhiseadus jäi muutmata.

Võitlus pole veel lõppenud.

Rahvahääletusel, augusti keskel, nagu teada, läkati meie praeguse põhiseaduse muutmise eelnõu tagasi. Ligidale 12.000 häält anti ta vastu rohkem, kui poolt. Seega jääb maksma senine põhiseaduslik kord — ilma presidendita ja parempoolsete poolt ihaldatud rahva õiguste piiramiseta.

Presidendi läbikukkumine tuli kodanliste ringkondadele täiesti ootamatult. Eks olnud nad loonud ühise väerinna, muutmise seadus oli nende kõikide kokkuleppe vili, ametlikult nad kõik oletasid seda ja olid oma võidus täiesti kindlad.

Kui aga sai teatavaks rahva tahe, puhkes ajakirjanduses vastastikune süüdistamine. Üks heitis teisele ette liig vähest kihutustöö tegemist ja nappi selgitust presidendinstituudi tarvilikkuse üle.

See pole aga õige. Presidendi kasuks on tehtud vahetpidamata kihutustööd juba aastat viis—kuus. Seda küsimust on käsitatud tuhandatel koosolekutel, sellest kirjutatud lehed vahetpidamata, eriti aga just rahvahääletuse

eel. Nii põllumehed, kui keskerakond puistasid peale selle maa lendlehtedega üle, kus kuulutati uue, õnnelikuma aegjärgu algust ühenduses põhiseaduse muutmisega. Kõige enam tegid aga kihutustööd presidendi kasuks just rängad majanduslikud olud. Maamees, kelle võinaela ja peekonikilo hind kõvasti langenud, pani selle kõik meie põhiseaduse süüks ja kaldus uskuma, et presidendist peremees seab jälle „korra“ majja.

Kuid ometi see kõik ei aidanud. President, kui kuninga aseaine, ei leidnud enamuse poolehoidu.

Muidugi, selles võitluses põhiseaduse eest, sammus töölisklass esirinnas. Tema üksmeelsus, tema aktiivsus tagas rõhuya enamuse saamise presidendi vastu linnades ja alevites, mille lõttu üleskihutatud talupidajate pooldav otsus jäi vähemusse. Siit peame tegema järelduse: töölisklass, kui ta sammub üksmeelselt ja täies koosseisus võitlusväljale, ta suudab ka meie oludes nii mõndagi saada kätte. Sellepärast olgu möödunud rahvahääletus meie

heaks õppetunniks, kuidas peame ka edaspidi talitama.

Meie oleme seekord päästnud küll põhiseaduse, aga võit pole veel lõpulik. Üks osa mustasajalisi, kes koondunud nõndanimetatud vabadussõjalaste liidu ümber, arendis samuti põhiseaduse muutmise eelnõu vastast kihutus-tööd, tagamõttega aidata see läbikukutada, et siis tulla oma veel tagurliisema eelnõuga.

Nii ei lõpe presidendi-seaduse seekordse läbikukkumisega veel võitlus põhiseaduse eest, vaid töörahal tuleb uue jõuga asuda juba nüüd end ettevalmistama järgnevate kallale-tungide tagasilöömiseks.

Näib tõenäoline olevat, et juba tuleval aastal vabadussõjalastest kaikamehed astuvad rahva ette oma põhiseaduse muutmisega, mis sisult veel tagurliisem, veel enam demokraatia-vaenuline, kui äsja tagasilükatud eelnõu. Kuid selle saatus peaks juba ette olema otsustatud, kui töötavad hulgad sama üksmeelselt kasu-tavad oma õigust hääletamiskastide juure mi-nekuks, nagu tänavu augustis. Kaikameeste eelnõu vastu hääletab vististi ka üks osa jaba-meelsemat kodanlust, kes augustis hääletas kodanliste erakondade kompromisskava poolt.

Seega pole vabadussõjalastel pea mingit lootust legaalsel, seaduslikul teel oma kava läbi viia. Järjelikult jääb neil üle teine tee — panna toime vägivaldne riigipööre, see on kukutada maksev põhiseaduslik kord jõuga.

Kas nad riskivad katsetada seda vahendit, on muidugi küsitav, kuid töötav rahvas peab olema valmis ka seks juhuks. Mida vähem meie arvestame selle võimalusega, mida vä-hem ta kahjutuks tegemiseks end ettevalmis-tame, seda suurem kiusatus kaikameestel just sellele teele asuda. Sellepärast tuleb töölis-klassil tõsiselt võtta käsile enesekaitse loomise küsimus, et tarbekorral suudaks jõuga astuda välja põhiseaduslike õiguste eest.

Kõigest tähtsamaks osutub aga jõu kokku-võtmine, et tõelikult ellu viia ka meil praegu maksivad põhiseaduslike norme, mida kodan-lus, kasutades tööliklassi organisatsioonilist nõrkust, rikub igal sammul. Oleme suutnud üksmeelse väljaastumisega kaitsta põhiseadust taguruse kallaletungi vastu, siis suudame seda ka teostada, kui ainult jääks püsima töölis-klassi sama üksmeelsus ja aktiivsus, mis oli augustis. Tööliühingute tähtsamaks ülesan-deks olgu ja jäägu selle aktiivsuse õhutamine tööliste laialistes hulkades.

Meremeeste olukord muutub üha halvemaks.

Tööta meremeeste arv kiiresti kasvab.

Meie meremeeste sotsiaalne olukord pole kunagi tõusnud naabermaade tase-meni. Peamiselt on see tingitud mere-meeste väga suurest arvust ning orga-niseerimatusest. Eesti väga pikk rand ning saared annavad meremehi rohkem kui väike kaubalaevastik suudab mahu-tada, seega on siin tööpakkumine alati suurem kui nõudmine. Sellises olukor-ras on töötasu madalus ja paljude hü-vede (sotsiaalkindlustus, korrapärase tööle pääsu järjekord jne.) puudumine kaunis arusaadav.

Vähemtähtis pole ka tugeva organi-satsiooni puudumine. Olgugi, et Eestis tegutseb meremeeste ametiühing — liit juba 14 a., ei või meremehed oma orga-nisatsiooni tugevusega ning organisat-sioonilise aktiivsusega uhkustada.

Meremehi, eriti meie oludes, on üldse palju raskem organiseerida kui näiteks kuivapinna töölisi. Alaline liikuvus teeb organiseerimise töö ning organi-satsiooni tähtsuse propageerimise väga raskeks, eriti organiseerimise algatu-ses, kui pole selleks küllaldaselt kasu-list ega materjaalset jõudu. Peale selle tuleb pidada silmas, et Eestis on võrd-

lemisi palju purjekaid, millede mees-konnad komplektseeritakse harilikult rannakülades elavaist meremeestest, kes sügisel kohalt vabanedes ka kohe kodukülla tagasi sõidavad. Nii on nad kättesaamatud ametiühingu organisat-sioonile suvel kui talvel.

Meremeeste alalise liikuvusest tingitud üksteise mittetundmise ning poliitilise ja ametiühingulise mitteküllal-dase teadlikkuse tõttu on pääsenud liidu etteotsa aegajalt afferiste ning ameti-ühingulises töös võhikuid, mille taga-järjel on liidu visale tõusule järgnenud sagedasti järsud langused. Kui kord liidu nimi on rikutud ning meremeeste hulgad liidust eemale peletatud, siis kulub palju energiat liidu uuesti üles-ehitamiseks ja elujõuliseks muutmiseks.

Praegu areneb meie meremeeste ametiühinguline liikumine jälle tõusvas suunas, ning võib loota, et märgitud „lastehaiguste“ ajajärk on lõplikult selja taga.

Pöördudes nüüd tagasi meremeeste sotsiaalse olukorra juure, tuleb mär-kida, et see viimasel ajal kiiresti halve-neb. Kapitalistliku korra sügav kriis

on pannud ka 25 prots. maailma kaubalaevastikust tegevuseta seisma, ning see on eriti riivanud eesti meremehi. Need kes seni suurel hulgal leidsid tööd välislaevul, on sunnitud kodumaale tagasi pöörama, paljud, kes teenisid kuival maal mitmesugustel aladel on sinse tööpuuduse tõttu sunnitud uuesti pilgu pöörama merele ning üldine tööpuudus ajab sadamaisse tööd otsima ka mitte-meremehi, kes ainult söögi eest tööle asudes võtavad teenistuse võimalusi meremeestelt. Sellises olukorras pole raske laevaomanikel meremeeste niikuinii madalaid tööpalku veelgi allasuruda ning töötingimusi halvendada.

Tööta meremeeste arv päevpäevalt suureneb. Meremeestekodu juure ilmuvad igapäev uued ja uued näod, sest laevu pannakse järjekindlalt seisma. Saabub sügis, mis paiskab palju meremehi laevult tööturule kuid endisedki pole veel kohti leidnud. Siin on tüsedaid, karskeid, vilunud meremehi, kes

juba aasta otsa kohata! Kuidas nad elavad? Nad ei elagi, vaid kuidagi päevast-päeva poolnäljas elutsevad. Riided lagunevad, pilk lootusetu. Töötute arvu suurenemisega olukord muutub päev-päevalt raskemaks.

Meremeeste liidu tööartell, milline loodi läinud kevadel, on suutnud paljudele tööd hankida, kuid see on kui tilk vett kuumale kivile. Meremeestekodu oma väheste reserveidga ei suuda ka kuigi palju olukorra kergendamiseks kaasa aidata.

On juhitud valitsuse tähelepanu olukorra kriitilisusele, kuid valitsusel pole nähtavasti aega tegeleda nende küsimustega ega ka vist rahagi, sest see kulub lennupäevadele ja -paraadidele, peekonsigadele juuremaksudeks ning poliitiliste tapamajade toetamiseks.

Meremeeste seas süveneb arusaamine, et kapitalistlik kord on jõuetu olukorra parandamiseks, pääs on vaid sotsialismis.

Fireman.

Töökaitse järelvalve Eestis.

Inspektsiooni reform on tarvilik.

L. JOHANSON.

Tööliste koosolekul Eestis kuuldub alata kaebtusi töökaitse seaduste rikkumise üle ja rahulolematust tööinspektsiooniga. Eriti rohkesti on kaebtusi selle kohta, et rikutakse tööaja seadust, näiteks pagaritööstuses.

Vaen tööinspektsiooni vastu kasvab ja tööinspektorite autoriteet näitab langusetendentsi.

Mis on selle põhjuseks?

Vabandatakse: tööinspektorid on tööga liig ülekoormatud, nad ei suuda kõiki tööasutusi aasta kestel revideerida, nende tegevust tormaseeritakse.

On tõsi, et tööinspektorite arv Eestis on väike, raioonid suured, tööinspektor töölistest kaugel. Tööinspektsiooni personaali suuren-damine on paratamatu. Minule näib, et samuti paratamatu on tööinspektsiooni ümberkorraldus.

Eesti tööinspektsioon on loodud tsaarivene eeskujul.

Venemaal loodi vabrikute inspektsioon 1. juuni 1882. a. seadusega, millega ühtlasi reglementeeriti ka vabrikutes ja tehastes lastetöid. Alguses loodi pea- ja 4 ringkonnainspektorite kohta, kuid juba 2 aasta pärast, 12. juulil 1884. a. loodi 9 ringkonda, määrates igasse ringkonda 1 inspektor ja 1 abi. Võrku arendati edasi. Igas ringkonnas töötasid jaoskonnainspektorid. Vene vabrikuseaduste looja, kuulus majandusteadlane ja professor, rahami-

nister N. H. Bunge vaatas inspektsiooni ülesannetele tõsiselt. Peainspektoriks nimetati tehnoloog-pedagoog E. N. Andrejev, Moskva inspektoriks tuntud majandusteadlane Janshul, Vladimirski — vabrikute olukorra uurija dr. Peskov. Nii ei määratud tööinspektsiooni ametnikkeks mitte ainult tehnolooge, vaid ka teistelt aladelt silmapaistvaid jõude.

Vene töökaitseadused olid algastmel, vabrikute elu raske, tööinspektsiooni ülesanded piiratud.

Ei leidnud ka siis inspektsioon rahulolemist. Ringkonnainspektor töötas kubermendijures, tähtsamaid küsimusi arutati koos kubermangu- ja sandarmivalitsusega, prokuratuuri esindaja juuresolekul. Minister Vöshegradski tahtiski vabrikainspektsiooni ülesandeid panna siseministeeriumi ametnikkude peale. Kuid ta järeltulija Witte reformeeris inspektsiooni ülesandeid, neid laiendades tehnilise järelvalve teostamisega. Nii nõuti inspektsiooni aruannetes andmeid: 1) valmistuse tehnilise korralduse, 2) tööliste ja nende seisukorra, 3) toor- ja küttematerjali, 4) saaduste headuse, 5) valmistuse omahinna, 6) saaduste müügihinna ja müügikorralduse, 7) tööstuse arengule kasulikult ja kahjulikult mõjuvate tegurite kohta.

Vabrikute inspektoriteks määrati tehnilise haridusega isikuid.

Töökaitse seaduste rikkumine ja moonutamine oli alaliseks nähteks nagu praegugi.

Eesti riigis jäid maksma Vene töökaitse-seadused, milledes ajajooksul on tehtud terve rida põhjalikke muudatusi.

Riigi algupäevil asetasid vabrikuinspektoreid töökaitsekomissarid, keda määrati, ära kuulates kandidaatide kohta ka kutseühingute seisukohti.

Vene ajutise valitsuse 1917. a. määrused asetati Eesti Ajutise Valitsuse otsusel 1. detsembril 1918. a. määrustega töökaitse komisaride kohta. Nende määruste järgi võib liigitada töökaitsekomissaride ülesandeid järgmiselt:

1) järevalve töökaitse ja tööliste kindlustamise seaduste ja seadusliste korraldiste täitmise järgi tööstuslistes käitistes. Selleks on inspektoril õigus käitiseid revideerida, seaduse rikkumisi akteerida ja asjale seaduslist käiku anda; süüdistusi kohutades toetada; sisekorramääri, hinnakirje jne. järeldaada ja kinnitada;

2) tööliste- ja ettevõtjatevaheliste konfliktide lahendamine, vahekohtuid ja lepituskodasid organiseerides;

3) kaustöö tööliste huvides tööbörside j.m. asutiste ellukutsutamisel, nende tegevuse toetamine, tööliste huvide esitamine mitmesugustes asutistes ja ühingutes;

4) statistika kogumine ja korraldamine;

5) ülemuse käskude täitmine ja juhtnõu-ride elluviimine.

Hiljem muudeti töökaitsekomissarid — tööinspektoriteks, piirati nende ülesandeid konfliktide lahendamisel, kaotati pea täiesti põllutööliste töökaitse järevalve, vähendati jaoskondade arvu poole võrra, 5 peale, määrati inspektoriteks uued inimesed — insenerid, neile abideks ka teistsuguse ettevalmistusega isikuid. Inspeksioon asub hariduse- ja sotsiaalministeeriumi juures, kus ta allub töökaitse- ja sotsiaalkindlustuse direktorile, siin asub ka vanem tööinspektor.

Kõik inspektorid, väljaarvatud peainspektor, on praegu tehnilise haridusega, kuid selle nõudmine pole enam nii põhjendatud, nagu Vene ajal Witt e määruste päevil. Praegu tegutsevad käitiste tehnilise järevalve alal teisedki korraldused, kus tehnilised jõud, näiteks katelde järevalve ja õnnetuste ärahoidmise määruste järevalve alal.

Praegune tööinspeksioon pole suutnud toime tulla nende ülesannetega, mis ta peale pandud. Sellest tunnistavad: 1) rohke seaduste rikkumine ja moonutamine, mida ei tabata, näiteks tööaja seaduse ja pagarite öötöökeeluseaduse alal, 2) suur ja kasvav nurin tööliste keskel tööinspeksiooni vastu.

Siit järeldusi tehes, tuleb:

1) tööinspektorite arvu suurendada,

2) tööinspeksiooni personaali kvaliteeti muuta.

Tööinspeksiooni jaoskondade suurendamine vähemalt kolme võrra on põhjendatud ülesannete rohkusega.

Tööinspeksiooni koosseis on seni suurelt jaolt võõras olnud töölistikisimusile. Selle tüübiliseks näiteks on, et senistes koosseisust on kaks siirdunud tööandjate teenistusse, kus

nad on avaldanud ajakirjades ja ajalehtedes sarnaseid seletusi töökaitse ja sotsiaalkindlustuse kohta, millest võib järeldada vaenu nende seaduste ja töölistiklassi vastu. Üks inspektoritest vallandati kui mittesobiv isik, 2 inspektori abi on sattunud kohtu alla kuriteo pärast, 1 lõpetas oma elu enesetappena.

Siit võib järeldada, et seni pole valik alati õnnelik olnud.

Kui tööinspektoril on töölistiklassile vaenulik ilmavaade, mis eitab ka töökaitse ja sotsiaalkindlustuse arengu tarvilikkust, siis ei saa ta oma ülesandeid korralikult täita. Seda üheltpoolt.

Teisest küljest, kui töökaitse järevalve on nõrk, ega seisa oma ülesannete kõrgusel, siis jäävad seadused paberile ja isegi head töökaitse seadused muutuvad ebapopulaarseteks.

Tööinspeksioon on arenenud koos töökaitse seadusandlusega, millest on tingitud ka muudatused, mis aegajalt teostatud.

Eesti töökaitse seadused tingivad tööinspeksiooni ümberkorralduse.

Tööinspeksiooni personaali peab kuuluma isikud, kellel tööliste kutseühingute usaldus on. Vaadeldes teiste riikide korraldusi, näeme, et näiteks

Venemaal on kolme liiki inspektorid: 1) tööinspektorid, 2) tehnilised inspektorid ja 3) sanitaarinspektorid. Tööinspektorid valitakse kutseühingute nõukogu poolt ja kinnitatakse töörahuakomissari poolt ametisse.

Inglismaal allub peainspektor ministriale, tal on 3 abi, nende hulgas tingimata üks nais-terahvas. Peainspektorile alluvad peale hariliku töökaitse inspeksiooni arstilised inspektorid, elektritööstuse inspektorid, mehaanilise tööstuse inspektorid, tekstiiltööstuse pal-kade inspektorid.

Austrias peale ringkonna ja jaoskonna inspektorite on veel eriinspektorid, kuid abi-jõud inspektoritele nimetatakse kutseühingute liitude kandidaatide hulgast. Nad töötavad inspeksiooni alal.

Belgias leiame peale eriinspektorite ka kontrolööre tööliste keskel.

Saksamaal peale revolutsiooni nimetati inspektori abisid kutseühingute liitude kandidaatide hulgast.

Hollandis töötavad inspeksioonis töökontrolöörid, keda nimetatakse kutseühingute liitude ettepanekul.

Poolas on inspektorite juures assistendid, kes nimetatakse tööliste organisatsioonide esindajate keskel.

Tshekhoslovakkias on töölistinõukogudel õigus osa võtta käitise järevalvest ja kaasatöötada inspeksioonile.

Schveitsis nimetatakse üks ringkonna inspektorite abidest tööliste hulgast.

Rootsis võivad töölistel valida oma esindajaid tööinspeksioonile kaasatöötamiseks.

Austraalias, samuti Uuel-Merimaal on tööinspektorite kohtadel töölisti.

Kanadas on tööinspektorite koosseisus rohkesti isikuid tööliste keskel, ka

P.-Ameerika Ühendriikides võib inspektori kohale nimetada töölisti, nagu iga teist kodanikku.

Eestis on tarvilik:

1) Tööinspektorite määramisel tuleb arvestada kutseühingute seisukohtadega,

2) tööinspektorite arvu tuleb suurendada vähemalt kolme võrra,

3) tööinspektoritel peab olema 1—2 abi, kellel käitiste revidcerimiseõigus ja kes nimetatakse kutseühingute keskliidu kandidaatide keskel.

Näiteks Tallinnas ja teistes linnades on tarvilik, et üks abidest tunneks pagaritööala iseäraldusi ning ta tööjõudu võib kasutada ka

öötöökeelu ning tööaja seaduse täitmise järelvalveks.

4) Käitiste sanitaarinspeksioon tuleb väljaarendada. Sanitaarinspeksiooni teostavad omavalitsused, kuid väga nõrgalt. Sanitaarinspektorite tegevus tuleb kooskõlastada tööinspektorite omaga.

5) Tööinspektoriteks ei tohi olla isikud, kes ei saa aru töökaitse ja sotsiaalkindlustuse tarvilikkusest ning vaenuliselt suhtuvad tööliklassile.

Soome ametiühinglaste kursus.

Eesti ametiühinglasi Soomes õpinguil.

Kahel eesti ametiühinglasel — E. T. Keskliidu abisekretäril Lui Metslan'gul ja Keskliidu organisatoril Joh. Mikhelsonil võimaldus Soome Ametiühingute Keskliidu lahke vastutulelikkuse tõttu osa võtta augusti ja septembri kuul soome töölisorganisatsioonide tegelaste neljapäevasest ja ametiühingute juhtide neljapäevast kursusest, mille kavas oli rida tähtsaid tööliikumisse ja criti ametiühingulisse liikumisse puutuvaid küsimusi.

Soome suuremate ülemaaliste töölisorganisatsioonide toetusel oli korraldatud Soome Töölissharidusliidu poolt töölisorganisatsioonide juhtide kursus, mis kestis 24.—27. augustini. Sellest kursusest võtsid osa töölissharidusliidu, ametiühingute keskliidu, sotsialistliku partei, tööliisipordi liidu, ühistegelise liidu, tööliste naisliidu, sotsialistliku naisliidu, tööliste karskusliidu j. t. keskorganisatsioonide palgalised juhtivad tegelased. Osavõtjaid oli 70 ja enamuse neist oli ametiühinglasi.

Kursuse kava oli järgmine :

1. Tööliikumise tänapäev ja tulevik — ref. sotsialistliku partei sekretär K. H. Viik.

2. Agitatsiooni- ja haridustöö meetoteid ja töölisorganisatsioonide koostöö — töölissharidusliidu sekretär Arvi Hautamäki.

3. Massipsükoloogia — dr. A. Rinne.

4. Kõnekunst — ühistegelise liidu propaganda juhataja Y. Kallinen.

5. Mehaanilised propaganda vahendid — V. Soramäki.

6. Statistika — Th. Björnström.

7. Filmide esitamine.

Ettekannete kohta peeti elavaid läbirääkimisi. Akutsemateks küsimusteks osutisid agitatsiooni meetodid ja töölisorganisatsioonide koostöö. Kursuse lõpul oli korraldatud ühine koosviibimine. Eesti ametiühinglaste vastu olid soome seltsimehed seltsimehelikud ja aitasid igatpidi kaasa soome tööliikumisega tutvumiseks. Soomes tuntakse suurt huvi eesti noore tööliikumise vastu.

28. augustil avati Helsingi läheduses Kaunia Töökadeemias Soome Ametiühingute Keskliidu ametiühingute funktsionääride neljapäevane kursus, mis kestab kuni 25. septembrini. Avaaktusel pidas pikema kõne välismaade ametiühingute koolidest partei sekretär

K. Viik. Eestimaa Tööliisühingute Keskliidu nimel tervitas L. Metslan'g.

Kursusest võtab osa 60 ametiühinglast, kes on enamikus juba kogemustega varustatud ametiühingute juhtivad tegelased. Suurem osa kursuslasi on keskealised, kuid on ka vanu hallpäisid ametiühingulise liikumise veteraane, kes on tulnud tutuma uemate ametiühingulise küsimustega. Terve rida on noori seltsimehi, kellel ei ole küll seljataga pikka ametiühingulise töö minevikku, kuid kes on täis töö ja tegevuse rõõmu.

Kursuste juhatajateks on ametiühingute keskliidu sekretär E. K. Louhikko ja haridusliidu õppesekretär A. Hautamäki. Viimane hoolitseb kursuse õppetöö meetodilise külje eest. Mõlemad juhatajad viibivad kogu aeg kursusel.

Kursuse kava on järgmine:

1. Ametiühinguline liikumine — 24 tundi.
2. Rahvamajandus ja majandusgeograafia — 18 tundi.

3. Sotsiaalseadusandlus ja tööstatistika — 13 tundi.

4. Haridustöö ja õpinguide töö — 15 tundi.

5. Kõnekunst — 6 tundi.

6. Massipsükoloogia — 3 tundi.

7. Sotsialismi ajalugu — 4 tundi.

8. Organisatsiooni töö ja harjutused — 30 tundi.

Lektoriteks on tuntuimad Soome tööliikumise tegelased. Tähtsamate küsimuste juures peetakse läbirääkimisi. Osa ainete juures korraldatakse seminaare tunde ja kirjalikke töid. Õppetöö algab kursusel kell 9 hommikul ja lõpeb kell 8 õhtul. Vabaaja saadavad kursuslased möödi lugemises, sportides ja jutuajamises. Antakse välja kursuste ajakirja. Laupäeva õhtuti on pidulikud koosviibimised.

Seesugune kursus omab ametiühingulises liikumises suure tähtsuse. Rääkimata sellest, et kursusel käsitlevad ained kõigiti on huvitavad ja rikastavad ametiühinglaste teadmisi, on oluline see, et ametiühingute juhtivad tegelased kuuajalises ühistöö õpivad üksteist lähemalt tundma ja kõvendavad omavahel seltsimehelikkuse tunnet.

Eesti ametiühinglased võivad kursusel pal-

jugi õppida. Eeskätt on tähelepanav soome seltsimeeste suur optimism ametiühingulise liikumise tulevikku. Ei lapuallikumine, ei raske majanduslik kriis ole vähendanud nende töötahet. Soome klassiteadlik tööliikond ehitab

kõigest hoolimata ülesse oma ametiühingud ja rakendab need võidlusse töörahva tänapäeva ja tuleviku eest. Eesti töörahvas peaks eeskujul võtma soome töölistelt ja sama energiaga asuma ametiühingulise liikumise juure.

I. T. F-i kongress.

Rahvusvaheline Transporttöölise Föderatsioon (lühendatult I. T. F.) pidas oma kahekümnendat järjekorralist kongressi käesoleval aastal Prahas, 7. kuni 13. augustini. Esimene kongress pärast maailmasõda peeti Kristiaanias (nüüd Oslo), Norra pealinnas, 1919. aastal. Siin määrati kindlaks I. T. F.-i organisatsiooniline vorm. Järgmised kongressid peeti Genfis 1921., Viinis 1922., Hamburgis 1924., Pariisis 1926., Stokholmis 1928. ja Londonis 1930. a.

Kongressile esitatud aruandest on näha, et I. T. F.-i liikmete arv 1. jaanuaril 1932. a. oli 2.351.243, nendest raudteelasi 1.314.328. Viimased moodustavad kõige tugevama grupi I. T. F.-is.

I. T. F. on pärast maailmasõda hoogsalt kasvanud ja kõige tugevamaks rahvusvaheliseks kutsesekretariaadiks kujunenud. Sina kuuluvad 37 maa transporttöölise (raudteelased, trammiteenijad, meremehed, sadamatöölised, autojuhid) 99 organisatsiooni. 1919. aastal oli I. T. F.-il ainult 740.000 liiget (7 rügi transporttöölise 12 organisatsiooni).

I. T. F.-iga liitunud organisatsioonid olid saatnud kongressile 171 delegaati. Eesti Raudteelaste Keskühingu esindajana võttis kongressist osa Keskühingu esimees J. Rukki. Ka naabermaad Soome ja Läti olid saatnud oma esindajad.

Kongressi pidamiseks Praha linnavalitsus oli lubanud ruumid linna esindusmajal (Repräsentationshaus der Stadt Prag). Istungid peeti rohelisega rikkalikult ehitatud suures Smetana saalis. Juhatuse lüüsi taga olid seatud üles kongressil esitatud maade rahvuslikud lipud.

Kongressi avas I. T. F.-i nõukogu esimees Cramp. Tervitusi töid Tšehhoslovakkia raudteelaste ühingu esimees, parlamendi liige Stanek tšehhi ja saksa keeles, Praha linnapea abi Kellner, Töölisühingute Kesklüüdi esindaja Schäfer, sotsiaaldemokraatliku partei parlamendi fraktsiooni esindaja Hampl ja Tšehhoslovakkia teedeministeeriumi esindaja insener Fialu. Oma avakõnes tähendas Cramp kokkuvõtetult järgmist:

„Kõigepealt tuletagem meele neid, kes meie hulgast on surma läbi lahkunud. Nende seas väärib erilist äramärkimist ülemaailmse kuulsuse omanud Albert Thomas — Rahvusvahelise Tööbüroo kadunud direktori nimi. Albert Thomas ei olnud küll transporttöölise sõna otseses mõttes, kuid ta etendas suurt osa üldises töölisliikumises.

Tervitades Teid südamilikult kongressi avamise puhul, pean ma kahjuks tunnistama, et tööliiklasi, seal hulgas ka transporttöölise,

elujärg silmnähtavalt muutub iga päevaga halvemaks. Kodanlistel valitsustel puudub igasugune arusaamine vajadusist, mida dikteerib rahvaajandus. Selle asemel, et püüda kõikide tööstusliikude maade rahvusvahelise koostöötamise poole, harrastatakse äärmisi rahvuslikke tendentse eesmärgiga kõvendada hurraa-patriotismi. Kõik need püüded aina halvendavad üldist olukorda. Sellespärast ei suuda meie omandada meile tarvilikke kaupi, mida tänapäev küllalt ja mida nii kerge vahetega võib produtseerida. Igalpool laiu rahvahulke vallutanud meeleheite tagajärjel kasvab sõjahädaoht — mis Kauges Idas on juba tõsiasjaks saanud. Tööliiklasi olukord muutub väljakannatamatuks, tööliste ostujõud on täiesti kokkukuivamas.

Lugematud tollitõkked, millede hävitamist alles hiljuti veel nii väga taotleti, on igalpool jälle ülesse seatud. Isegi Suur-Britannia, see vabakaubanduse jumala altar, on üldisele hulmeelsusele ohvriks langenud: ta tahab rahva käekäiku parandada kaubavahetuse kitsenduste teel. Meie ei pea unustama, et iga kitsendus rahvusvahelises kaubanduses ja muus läbikäimises toob transporttöölisele kahju. Juba praegu näeme seda, kuna kõikjal kasvab töötä meremeeste, sadamatöölise ja teiste transporttöölise hulk.

Meie peame püüdma sinna poole, et I. T. F.-is kogu maailma transporttöölised koondatud oleksid. Selleks otstarbeks võttis meie peasekretär Ed. Fimmen ette reisi Jaapani ja Hiina, mis hästi õnnestus. Samuti läks Fimmenil korda Kanada transporttöölisega ühendusse astuda. Ma olen kindel, et Ameerika transporttöölistel tähtis osa on etendada ametiühingulises liikumises.

Kõigis mais oleks pidanud juba ammuagi lahendamist leidma üks väga tähtis küsimus, s. o. tööpäeva lühendamise küsimus. Tehnilise arengu tõttu ei ole tänapäev enam vajadust nii pika tööpäeva järele kui see oli veel mõni aasta tagasi. Kui tööpäeva ei lühendata, jääb maailma majanduskriis püsima, kuigi kaotatakse tollimüürid ja isegi muudetaks praegune kapitalistlik majapidamise süsteem sotsialistlikuks.

Vashingtoni konventsioon on iganenud. Kaheksatunnilise tööpäeva sisseseadmise ei too enam tunduvat parandust. Seetõttu on Rahvusvaheline Ametiühingute Liit algatanud võitluse 40-tunnilise töönädala sisseseadmise pärast. Sellele peaks peatselt järgnema 36-tunnilise töönädala nõudmine. Need nõudmised tulevad ülesse seada rahvusvahelises ulatuses ja nende täitmist tuleb nõuda kõigis mais. Siin peavad I. T. F. ja temasse kuuluvad organisatsioonid kõik tegema, mis nende

võimuses. Senikaua kui riigid ja rahvad omavahel võistlevad, ei ole loota olukorra paranemist. I. T. F. peab teed tasandama tõeliku rahvusvahelisuse vaimu tekkimisele.

Ma julgen avaldada arvamist, et meie ees veel halvemad ajad seisavad, kui praegu. Ärahirmunud kapitalism haarab viimase päästerõnga — fašismi — järele. See katk levineb Lõunast Lääne ja ähvardab töölisklassi suurte kannatustega. Ta tahab hävitada töölisklassi vaimlise iseseisvuse ja muuta tööliised tummadeks õigusteta orjadeks, kellele seaduseks kapitalistide omavoli ja toores võim. Meie silmad olgu pööratud võitlusele, mida praegu peavad meie kaasvõitlejad, saksa tööliised. Täni on neil õnnestunud oma vabadust alalhoida. Meie kõikide poolehoid neile on kindlustatud. Kui fašism Saksamaal peaks võitma, siis kerkivad töölisklassi ees kõigis mais uued rasked probleemid. Sellepärast loodame Saksa tööliste täielikku võitu selle hädaohtlikuma vaenlase — fašismi — üle. Meie ei tohi unustada, et fašismi võit tähendab töölisklassi täieliku surmamist. Kaob ühinemise vabadus, koosolekute vabadus, — kaob iganesugune töölisklassi vabadus. Meil on siin tegemist hirmsa vaenlasega. Meie peame aitama töölisi neis mais, kus juba on tekkinud fašism ja võtma kõik abinõud tarvitusele selleks, et fašismi seal ei tekiks, kus teda veel ei ole. Igal juhtumil meie võime ühes kindlad olla: **Fašism — kapitalistide viimane päästmise lootus — võib meie arengut ja edu mõneks ajaks takistada, kuid mitte kunagi meil lõpulikult võita.** Evolutsiooni jõud on meiega ja kindlustavad meile lõpliku võidu.“

Kongressil tulid arutusele järgmised küsimused:

- 1) I. T. F.-i kongresside pidamine iga 2 aasta asemel iga 3 aasta tagant.
- 2) Liikmemaksu suurendamine.
- 3) Rahaline toetamine streikide puhul.
- 4) Vene raudteelaste liitumine I. T. F.-iga.
- 5) Delegatsiooni saatmine Venemaale.
- 6) I. T. F.-i haru-büroo avamine Lõuna-Ameerikas.
- 7) Ühtlaste transporttööliste organisatsioonide loomine.
- 8) Võitlus tööpuudusega.
- 9) Võitlus fašismi, sõja ja reaktiooni vastu.
- 10) Üldine streik sõja puhul.
- 11) Rahu, desarmeerimine, sõjavõlgade ja reparatsioonimaksude kustutamine ja tollimüüride kaotamine.
- 12) Raudteelaste õiguslik kord.
- 13) Raudteeseltside poolt ebaõigete bilansside kokkuseadmine ja avaldamine.
- 14) Sadamatööliste olukorra selgitamiseks statistiliste andmete kogumine.
- 15) Rahvusvahelises ulatuses jõuvankrite teenijate organisatsioonide poolt ülesseatud nõudmistele täiendamine.
- 16) Sisevete laevadel teeniva personali puhkuse ja sotsiaalkindlustuse küsimused.

Peale selle seisis päevakorras I. T. F.-i nõukogu, täidesaatva komitee ja sekretäride valimine ja järgmise kongressi pidamise koha määramine.

Klassivõitluse paratamatus ja teadlik organiseerimine.

III.

Ühiskondlik areng läheb edasi kindlas suunas, ja seda arengu üldsihti ei saa muuta teiseks. Majandusliku eksploateerimise olemasolu, nõnda siis kapitalistlik majandussüsteem, loob ka vastutöötajad eksploateerimisele. Proletaarid on kapitalistliku süsteemi paratamatud hauakaevajad, ainult töölisklass võib kutsuda kapitalismi, ja oma elukogemuste juhituna tööliised, proletaarid võitlevadki kapitalismi vastu. Et klassivõitlust töölisklassi poolt peetakse, see on paratamatu; ükski manitsus, ükski karistus, libekeelne meelitus ega surmaaähvardski ei suuda hävitada töölisklassi võitluse vajadust, kuni tööline peale oma palga väärtuse peab töötama lisa oma tööandja kasuks, lisaväärtuseks.

On klassivõitlust paratamatu, ei saa tööliisedki oma heast tahtest ja alistuvusest seda lõpetada, siis on töölisklassi enese ja kogu inimühiskonna huvides korraldada seda klassivõitlust, et see viiks inimühiskonna arengut edasi, et saavutised vajaksid minimaalset jõukulutust, et iga pisisaavutus oleks ühtlasi silutuskiviks tuleviku teel.

Ainult ajalooline paratamatus, meile tundmatu alateadvus ei kujunda veel korrapärast liikumist. Kuid on paratamatus, elutingimuste, eksploateerimiskogemuste pinnal töolistes tekib ka võitluse ning võidu tahe, alateadvusele rajaneb teadvus. Teadvus ja tahe töölisklassis ning selle üksikuis liikmeis annavad spotaanselt tekkinud liikumisele kindla kuju, liikumise siht saab selgeks, sihi poole hakatakse püüdma teadlikult. Sellest hetkest alates, kui töölisklass saab teadlikuks oma sihtidest, ta hakkab esiti oma üksikute liikmete kaudu, siis aga suurte masside surve korraldama oma liikumist võimalikult otstarbekohasel kujul.

Karl Marxi ja Friedrich Engels'i rajatud teaduslik sotsialism avas läinud sajandi keskpaigast alates tööliste nende võitlusetee, kuid ütles ühtlasi seda, mis senni oli tuntud tööliste kobamisi, ebateadlikult: juhatas töölisklassi kasutama ühiskondliku arengu suuri saladusi, juhtima oma teadlikku võitlust paratamatu ajalookäigu kohaselt.

On siis alati võimalik töölisklassidel leida

endal tee, on võimalik ühte või teist juhust korraldada oma tahte järgi, kuid arengusuunda ennast ei ole võimalik muuta. Ei ole võimalik muuta ka võitluse üldist alust: klassivõitlust korraldab kindla kava järgi *organiseeritud* tööliklass, mitte üksikud laialipillatud töölised.

Iga üksik kokkupõrge töölise ja tööandja huvide vahel kõneleb mitte ühe või teise poole isiklikust halbusest, vaid klassivõitluse suurest seadusest, huvide loomulikust vastuolust. Iga kokkupõrge ei ole sellepärast veel oma sihilt teadliku sihiga, kuid neist kokku areneb klassivõitluse s'ht.

Praegu sermine ühiskondlik kord on haige seevõrra, et seda näeb igaüks. Sennine kapitalistlik maandussüsteem ei suuda hoolitseda töötavate ja töötahteliste, kuid töötaolu kannatavate inimeste eest. Enam kui kunagi varem töölistele on selge, et praegust ühiskondlikku korda ei suuda tervendada mingid balsamitilgad, jah, isegi mitte otsustavad kamp-

feripriksid — praegune kapitalistlik ühiskonnakord sureb.

Tööliklassile on praegu selgem kui kunagi: selle ühiskondliku korra asemele tööliklass loob kindla teadvusega rajatud uue *sotsialistliku ühiskonna*.

Sellepärast tööliklassi kõigil organisatsioonidel on ühine ülesanne: pidada süstemaatilist võitlust sotsialistliku ühiskonna kättevõitmise eest. Seda võitlust on võimalik kergendada, siht on võimalik saavutada lühema ajaga, kui mitte ükski juhtide, vaid ka tööliskade teadvus ja tahe on vajaliselt arendatud ja kui organisatsioonid ise on ehitatud plaanikalt ning rakendatud võitluse süstemaatilisel.

Paratamatu ühiskonnaarengu kasutamine selgele teadvusele ja vankumatule klassitahetele rajatud rahvusvaheliste massiorganisatsioonide plaanikindlale tegevusele — see on proletariaadi klassivõitluse meetod.

Nicol Andresen.

Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus 25-aastane. Ühingu võitlusrikas minevik. Tükk töölisliikumise ajalugu.

M. Adamson.

18. juunil 1932. a. möödus 25 aastat päevast, mil Tartu Rätsepatöölise Ametiühisuse põhikiri asutajatele kinnitatult kätte jõudis ja samal päeval (5. juunil 1907. a. vana kal. järele) ka esimene peakoosolek Tartu Eesti Käsitöölise Abiandmise Seltsis (Vene tän. 3) ärapeeti, seega tegeliku tegevuse (mitte asutamise) algusest on möödunud 25 aastat. Ühisuse asutamine ise toimus paar aastat varem (1905. a.). Asutamise mõte liikus juba enne 1905. aasta sündmusi, kuid siis oli ühine mine keelatud vangla ehk Siberisse saatmise ähvardusel.

Pöörde sellesse olukorda tõi Vene-Jaapani sõda, mille lõpul võis üliõpilasi juba näha tänavatel punaste lippude ja rahu hüüdsõnadega; neile järgnesid hiljem töölised.

Ka Tartu rätsepatöölisi kutsusid ühinema selleaegsed üliõpilased Ruga ja vennad Astit. 1905. a. veebruarikuul moodustati komitee, kes hakkas streiki korraldama. Tegutseti „põranda“ all. Alul peeti koosolekuid linnas. Osavõtjate suurenedes — Tähtvere metsas, kus kõnelejaks tihti G. Ast, kes end pea alati tundmatuse ni maskeerinud. Peale 5 koosoleku Tähtvere metsas lõpetati seal kooskäimised, sest politsei oli metsa võtnud valve alla. Hiljem peeti koosolekuid emajõel paatides ja mujal.

Kavatsetud esimene streik algas täpselt määratud ajal. Aleksandri tänaval olevad valmisriiete äride ukсед suleti rätsepatöölise poolt, millise toiming juures tabas politsei 21 rätsepatöölise, kes istusid 2 nädalat vangis. Esimene rätsepatöölise streik lõppes mõne päeva järele töölise võiduga.

Sama aasta oktoobri kuul oli seekordne vene valitsus rahaminister krahv Vittega eesotsas sunnitud rahva poole pöörduma „manifestiga“, kus muuseum lubati töölise ühinguid asutada ilma luba küsimata. Nimetatud „manifesti“ alusel asutasidki Tartu rätsepatöölised omale ametiühisuse. *Asutamise koosolek* peeti *ülikoolis*, kus ka esimene juhatus valiti. Üliõpilaste ühiselumajas peeti ära esimene pidu, millest suurearvuliselt võeti osa ja mis äsjaasutatud ühisusele andis puhast raha 60 kuld-rubla.

Kuid peagi muutus olukord järsult. Algas tagasikiskumise ajajärk. Ühes „manifesti“ tühistamisega. Karistuse-salgad liikusid Tartu poole. Kokkukutsutud peakoosolek kohustas juhatuset väljatöötama ja registreerima põhikirja, mis seni puudus. Aga see oli seekordse Tartu rätsepatöölise ühisuse viimane koosolek, mõne päeva pärast suleti Tartu rätsepatöölise ametiühisus *valitsuse käsul*. Kassa-raamat, liikmete nimestik ja protokollide raamatud võttis sandarmi ülem ära, kuhu nad jäid ka igavesti. Ühisus tegutses enne sulgemist 6 nädalat ja liikmeid oli 47. Raha kassas 83 kuld rubla 96 kop. Muude sulgemise põhjuste seas süüdistasid võimud rätsepatöölisi omavolilises ühingu asutamises. Kui aga võimudele vastav paragrahv „manifestist“ ette toodi, mis lubab ühinguid asutada ilma vastava loata, siis langes süügistus ära. Ainult kassapidaja M. Kolga istus 3 nädalat eeluurimise all vangis — kellegi kaebuse tõttu.

Valitsuse käsust hoolimata, *ühisus end ei likvideerinud*, vaid tegutses „põranda“ all edasi. Ka asus juhatus viimase peakoosoleku otsust täitma, s. o. saatis kinnitamisele põhi-

kirja, mis enne likvideerimise käsku peakoosoleku poolt vastu võetud. Põhikirjale kirjutasid alla A. Rosenberg, A. Sammel, M. Kolga, G. Nurk ja T. Saan.

1906. a. aprillikuu keskpaigu saadeti põhikiri Riiga kubernerile kinnitamiseks. Mõne kuu pärast kuuldi, et politsei põhikirjale allakirjutajate kohta teateid kogub. Vähe hiljem tuligi põhikiri kinnitamata tagasi, nõudega, et põhikiri kubeneri soovikohaselt muudetak. Soov täideti ja põhikiri saadeti uuesti kinnitamisele.

1907. a. 5. juunil v. k. (18. juunil u. k.),

tele avati peale teiste abide ka arstiabi korraldus, milleks Dr. Reinholdiga kokkulepiti, kes ühingu arstiks tänapäevani olnud. Kubeneri käest saadi luba näitemüügi pidamiseks sp. s. „Taara“ aias, millest sissetulek 300 rubla ja mille tõttu kassale kindel alus pandi, nii et kavatseti isegi iseseisvat korterit muretseda. Liikus isegi mõte ühinguale maja omandada, milleks peakoosoleku poolt valiti 3 liikmeline komisjon. See jäi aga teostamata. Liikmete otsustati abi anda järgmise korra järele: surma korral liikme matmiseks 20 rubla, haiguse korral 1 rublast kuni 2 r. 50 kop. nädala-

Tartu Rätsepatööljste Ametiühisuse 25-a. mälestuspäeva aktusest 19. juunil k. a. osavõtnud ühisuse liikmed ja kutsutud külalised.

nagu öeldud jõudis põhikiri kinnitatult asutajatele kätte. Seega võis Tartu rätsepatööljste ametiühisus avalikult tegutseda kui esimene tööliste ametiühisus Eestimaal. Esimesel koosolekul teatas endine esimees A. Rosenberg, milliste raskustega põhikirja kinnitamine sündinud, et peale surutud muudatused, ja et kogu kinnitamise protseduur läinud maksma 45 rubla 76 kop. (Eesti rahas umbes 9000 senti). Liikmeks astus samal koosolekul 48 rätsepatöölis; 45 liiget, kes 1905. aastal liikmeks olnud, otsustati ühisusse liikmeteks vastu võtta ilma sisseastumise maksuta. Juhatus liikmeteks valiti: esimeheks H. Riga, abiks G. Nurk ja J. Virit, kirjatoim. P. Kiis ja abiks A. Pensa, kassap. M. Kolga ja abiks T. Saan.

19. augustil samal aastal peeti T. E. K. S. ruumides avamispidu rohke osavõtuga. Pidu andis ülejääki 53 rubla 48 kop. Ühisus asus korteri E. K. S. ruumidesse. Ühisuse liikme-

las, peale selle arstiabi ja rohud tasuta.

Esimese 7 kuuse tegevuse järele oli kassa sissetulek 626 rubl. ja väljaminek 354 rubla 78 kop. Seega ülejääk 271 rubla 28 kop. ja varandusline seis kokku 338 rubla 55 kop. Liikmeid 118.

1907. aasta lõppes seega avarate väljavade ja võimalustega. Pea sissetuleku allikaks olid seekord peod, mille korraldajaks pidutoimkond sms J. Uibopuu juhatusel.

1908. a. asusid jälle võimud tegema ühingu tema tegevuses takistusi. Nii ei lubatud ühisusel enam korraldada avalikke pidusid, vaatamata sellele, et see põhikirjas oli ettenähtud. Politseimeister ei kinnitanud enam pidude eeskavasid, avaldati survet ruumide andjatele jne. Kubernerilt paluti suurema näitemüügi korraldamiseks luba, aga vastus saabus alles 1909. aastal, kus siis teatati et näitemüüki ei lubata. Ühtlasi kästi põhikirja nii

muuta et sealt avalikud pidustused kustutatakse, kui mitte lubatavad. Et põhikirja muutmisega suured kulud ühingu le paratamatud, otsustadi omalt poolt vastupidi kubeneri käsule, põhikirja täiendada, nii et ühingu oleks õigus kaubatarvitajate kui ka valmistajate ühinguid ellu kutsuda, tee ja söögmajasisid asutada jne. Kui aga põhikiri tagasi jõudis, olid ühise poolt siseseviidud parandused kustutatud ja avalikkude pidude pidamine samuti põhikirjast väljajäetud. See oli suurem löök ühisusele.

1908. a. 15. apr. peakoosolek valis ühelhäälel ühise esimeseks au- ja eluaegseks toetajaks liikmeks van. ad. Lui Oleski, kes asutamisel ja põhikirja kokkuseadmisel kui ka kinnitamisel palju vaeva näinud, samuti kogu aeg tasuta õigusteadlist abi andnud. Hiljem, (1910. a.) avaldati väljastpoolt survet Lui Oleski au- ja toetajate liigete nimekirjast kustutamiseks. Kardeti ühingu sulgemist ja oldi sunnitud lõpuks Lui Oleskit oma au- ja toetajate liikmete nimekirjast kustutama.

Ühisus asus energiliselt langenud tööhindasid korraldama, kogudes selleks igast töökojast andmeid.

Rätsepatöölise olukorra selgitamiseks pandi toime üldine ankeet 53 küsimusega, mille kokkuseadis seekordne õigusteaduse üliõpilane R. Eliaser (praegu van. adv. ja rkl.), kes ka saadud andmed läbitöötas. Sealt selgus hirmus tõe rätsepatöölise olukorrast, mida viimased ise ekslikkude vaadete tõttu varjasisid. Ka paljastas ankeet suurema pahe rätsepatöölise peres, s. o. — ülirohke alkoholi tarvitamise, mille all kannatasid suurem osa rätsepatöölisi, mis neid äärmisid viletsasse seisukorda tõukas. Ühelt ankeetlehel võis lugeda vastuseks küsimusele: Mis peale tarvitate oma vaba aega? — „Käin kõrtsis ja loen sopakirjandust“. Ankeedi tulemused ilmusid ka ajakirjanduses ja R. Eliaser käsitas neid ka avalikul kõne-koosolekul „Karskuse Sõbras“, mille tõttu tekkisid ägedad sõna lahingud ühise peakoosolekul.

Et tööseisakute puhul osutus möödapääsematuks ainelise abiandmine, siis sai paratamatuks ka vastava kassa (streigi) asutamine. Et see aga seadusega valjusti keelatud ja karistatav oli, siis saadi sellest omamoodi võttega üle, et määrati juhatuse liikmetele 20 rubla aastas, juhatuse tööde ja koosolekutest osavõtmise eest, mis aga tegelikult streigikassale üle anti. Sarnane korraldus vältis aastaid ja püsib praegugi „Iseäralise abiandmise kassa“ nime all edasi. Nüüd aga juba kindla kuumaksu alusel. Viimase, 1931. a. olnud streigi korral, mis kestis 7 nädalat, andis nimetatud kassa üle 200.000 sendi streigi abiraha välja. Abi anti: juhatuse ja streigikomitee liikmetele 12 kr. nädalas. Perekonna liikmetele 10 krooni ja vallalistele liigetele 6 krooni nädalash. Abiraha maksmine algas peale teise streigi nädala. Pandi kindel kord maksma, kõik pidid vastuvaidlematalt alluma streigikomiteele: oli keelatud purjus olekus vahiposti ja ametiühingu ruumidesse ilmumine jne. Korralduste mittetäitmisel kaotas streikija abisaamise õiguse jne.

Asutamise ajast peale ühisus, välvel olles

ja võitlust pidades paremate töö ja palgaolude eest, on läbisurunud kollektiivlepingud, millega korraldati töötingimused ja tööle võis võtta ainult ametiühise liikmeid, millest aga kahjuks, hiljem ei ole kordaläinud järjekindlalt kinnipidada.

Üldse on ühisus oma 25. a. kestvusel 9—10 tööseisakut (streiki) korraldanud ja juhtinud. Kõik streigid on lõppenud kas osalise või täielise võiduga, väike erand selles on ainult 1931. a. korraldatud streik, mis kestis 7 nädalat ja lõppes osalise kaotusega. Üldiselt, ei tunne Tartu rätsepatöölised 25 a. ühise tegevuse ajal täiesti nurjunud või kaotatud streiki. Et streigi läbiviimist ja selle murdmist ära hoida, võttis ühisus viimase streigi korral liikmetelt allkirja rahalise tagatise (15.000 snt.) peale, milleks olid varem valmis trükitud kohustusallkirja plangid. Otsustati streiki enne mitte alata, kui tarvilik hulk tagatisallkirju ei ole streigi edukaks läbiviimiseks koos. Sarnaseid kohustusi kogunes streigi alguseks ühise käsutusse ligi 400 rätsepatöölisel, nii siis isegi mitte ühise liikmed andsid vabalt kohustusi. Sarnase korra tõttu oli streigimurdjaid üksikud ja need, kes hiljem oma tegu ei kahetsenud või peakoosolekult andestust ei saanud, heideti ühisusest välja ja tagatissummad nõuti kohtuteel sisse.

Eriilise innuga on ühisus tegutsenud, ka ühistegelisel (kooperatiivliikumise) alal. Juba 1908. a. algatati mõte oma töökoda asutada. Sooviti ju isegi põhikirja ühistegevuse osa laiemale alusel sisse viia, mis aga kubeneri poolt kustutati.

1909. a. saadeti ühistegelisel alusel kokkuseatud „Tartu rätsepatöölise ühise“ põhikiri kinnitamisele, mille seekord selle tähtsuse tõttu kinnitas ainult keiser ise. Kuidas sel ajal asju aeti ja ühistegelisele mõttele vastu töötati, näitab seegi, et nimetatud põhikiri alles 2-aastase ootamise järele kinnitust leidis. Huvitavat tiitlit kannab see põhikiri oma nurgal: Kinnitatud Venemaa keisri jne. Nikolai II poolt, Inglise kuninga külaskäigu puhul, Tallinna all merel, sõjalaeva pardal.“

Et see kõrgem kinnitamine aastaid kestis ja hiljem sisemised ettevalmistused ka aega võtsid, siis suri äriühisus juba ilmasõja eelmängu ajal iseenesest. 1918. a. asutati rekvisitsioonikomisjonis oleva ühise liikme poolt sõjaväe varustamiseks töökoda, mis hiljem ühise täiesti oma korraldusse võttis ja kus väga palju liikmeid tööd leidsid. Töökojas töötas hiljem kuni 80 masinat 80—100 töölisega ja samavõrra oma kodus. Oli raske tööpuuduse ajajärk ja ühise liikmetele töömuretsemine leidis vastavat hindamist. Ühise liikmete arv tõusis 268 pealt 407 peale. Nimetatud liikmete arvuni ei ole ühisus hiljem enam jõudnud. Tingimused töökojas olid kõigile liikmetele soodsad ja ametiühise põhimõtted ja korraldused tööliste poolt tunnustatud.

Hiljem seati töökojale oma põhikiri kokku. Nimeks võeti „Tartu rätsepatöölise valmistajate ühisus“ ja anti töökoda sellele üle, et ühise vabaneks tööandja kohustustest. Peale kolmeaastast töötamist likvideeriti elujuline töökoda ja likvideerimisel ülejäänud rahast anti 13,368 marka ühisusele raamatukogu heaks.

Hiljem aga asutati ühisuse liikmete ja endiste töökoja tööliste poolt (R. Lohona algatusel, kes varem lõpetas ühistegelised kursused), eripõhikirja alusel töötav „Tööühing Riietus“. Ametiühisus astus liikmeks 10-ne osaga à 1000 marka = 10.000 margaga. Liikmeks võisid olla ainult ametiühisuse liikmed. Töökoda oli suureks trumbiks tööliste käes ajal, kus tööhindu reguleeriti. Streigi ajal kirjutas töökoda esimesena tööliste nõudmistele alla. Seal leidsid ka tööd ja varjupaika streigi tagajärjel töökoha kaotanud ühisuse liikmed jne. Ka astus ühisus suurema summaga Tartu Töölisühingute tarvitajate osaühisuse liikmeks.

Ka kutsehariduse levimiseks on ühisus rohkesti korda saatnud, korraldades mitmed juurelõike-joonistuskusused, millest suurel arvul osa võeti. Ühisuse kassast määrati summe kutsehariduse levitamiseks. 1911. a. ei antud luba isegi lõike-joonistusekursusteks.

Sama järjekindlalt on ühisus peale kutsehariduse levitamise suurt rõhku pannud üldse tööliste haridusliku tasapinna tõstmiseks. Määrati üldhariduslikuks otstarbeks kassast suuri summe, korraldati kursuseid ja kõneõhtuid. Juba 1908/1909. a. nõuti õpilaste ja hiljem õhtukoolide asutamist linnavalitsuselt ja ühisus määras oma kassast selleks summe ka organisatsioonidele (raamatukogudele, kutsehariduse seltsile jne.). Hiljem on see mõte saanudki teoks.

1908. a. otsustati asutada oma raamatukogu. Kuna peetud näitemüügist oli järele jäänud hea kogu raamatuid, lasti need kõita ja osteti uusi juure. Pöörduti liikmete poole üleskutsega: annetada raamatuid. See leidis liikmeskonnas suurt poolehoidu, raamatuid annetati ohtrasti. Ühisuse liige J. Kiilak kinkis terve oma raamatukogu ühisuse raamatukogule. Hoolimata sellest, et raamatukogu oli põhikirjas ette nähtud, otsustati kubernerilt selleks eriluba paluda. See sai aga raamatukogule saatuslikuks. Raamatukogu luba asemel kubernerilt ilmus ühisuse ruumi sandarm politsei esitajaga ja pakkis raamatud (nende seas

ka üks vana piibel) kastidesse ja pitseeris kinni. Tagasi neid enam ei aritud. Et raamatuid konfiskeerimisest päästa, otsustati need anda Rahvaraamatukogu Seltsile, missugune soov ka täideti. Ühisus protsessis raamatukogu asjus kuni senatini, kuid kõik asjata.

Hiljem maksis ühisus iga aasta Raamatukogu Seltsile summe abirahaks, kusjuures liikmed said hinnata raamatuid lugemiseks. Ka „Karskuse Sõbra“ raamatukoguga lepiti kokku samal alusel. Ametiühisuselt on välja läinud palju algatusi: 1925. a. tegi ühisus katset ülemaalist rätsepatoöliste kongressi kokku kutsuda; samuti on tema algatuste seas ka E. Rätsepatoöliste Liidu asutamine. Ühisus on rahvusvahelise riietustööliste kutsekretariaadi liige, mille tõttu välisabi saanud üle 100.000 senti. Viimase streigi korral saadi 92.000 senti välistoetust. Ühisuses töötab usaldusmeeste võrk ja ühisuse poolt valitud töölisanemad.

1924. a., kui üle maa suleti massiliselt töölisühinguid, suleti ka rätsepatoöliste ühisus siseministri määrusega. Kuna ühisus end seotuks ei lugenud ühisväärinnaga ja nende 12 punkti vastu ei võtnud, samuti ühegi partei tallermaaks ei olnud, saadeti saadik Tallinna asja selgitama. Tagajärjeks oli see, et ühisusel lubati endiselt edasi tegeleda endise põhikirja alusel.

Ühisus, kui üks esimesi töölisliikumise vagude ajajaid, on nii rööndagi läbi elanud, mille kirjeldamiseks siin ruumi ei jätaku.

Ühisus on aktiivselt ja otsustavalt kõigist töölisliikumise aladest ja ettevõtetest osa võtnud. On suure töö ära teinud organiseerimise, kutsehuvide kaitse, tööliste majandusliku olukorra parandamise, kutse- ja üldhariduse levimise, tööliiskooperatiivliikumise alal ja seisab praegugi valvel tööliste üldhuvide eest.

25-aastase tegevuse mälestamiseks peeti Tartu Töölisühingute Keskliidu saalis 19. juunil s. a. aktus ühes peolauluga, millest raskete aegade peale vaatamata üle 200 liikme ja külalise osa võttis.

Tööpuudus, nälg ja lootusetus.

K. KIIMANN.

Kultuurilma on vallanud tööpuudus, mis enesega kaasas kannab kümnete miljonite proletarlaste viletsuse, häda ja nälja ja ühes sellega mõnelegi tuhandele proletarlastele näljasurma toob.

Meie loeme ajalehtedest iga päev ikka kohutavamaid numbreid töötatööliste arvu suurenemise üle. Need numbrid on külmad, kui arvuteadus ise ja nad ütlevad: „Ameerikas on registreeritud töötuid 11 miljoni, perekondadega kokku — 30 miljonit inimest; Inglismaal on registreeritud 2 miljonit töötut ja perekonnad ühes võetud 6 miljonit inimest; Saksamaal 7 miljonit — perekondadega 20 miljonit.

Hiinas aga on töötuid 100 miljonit inimest, kes endid toidavad puujuurte ja põlluheinaga!

Mis ütlevad meile need arvud? — Nad ütlevad meile selges keeles, et kapitalistline ilma-kord on ummikus, tal pole väljapääsu; need numbrid ütlevad, et 170 miljonit inimest meie klassivendi on töötud. Töötud olla tähendab proletarlastele — olla näljas ühes väetite laste ja raukadega!

Kus on aga kohtud ja uurijad, kui 170 miljoni inimelu ähvardab näljasurm?!!

Kohtud vaikivad! Neisse ei puutu tööliste elud, nende lapsed ja nende tulevik.

Töötud on veel elus, neis lõõmab veel elu-

tulukene. Ähvardus pole veel sündinud fakt! Surgu töötud, siis wast teeb kohtuarst kindlaks surma põhjused.

Kohus ei valda paragrahve eelseisvate sündmuste mõõtmiseks, tema kompetentsi kuuluvad juba sündinud faktid!

Näljatont möllab edasi. Ajalehed toovad meile uued andmed ja need räägivad: „nälginud tööliste hulgad sammuvad dollarmiljardäride linnades autode järel, milledest miljardäride preilid näljastele leiba ja sooja kohvi jagavat. See toiming meeldivat väga õrnadele preilidele, sest nad armastavad väga sarnast sporti. Nad on ju maast-madalast koeri armastanud toita ja mõnigi Pitsukene on preili õrna käekest silitanud oma karvase lõuaga, ka siin sirutavad nad välja omad käed, et neid tänutäheks proletaarlane suudleks saadud leivapalukese eest... Tööline on kerjuseks muutunud!!“

Iseteadev proletaarlane ei taha aga kerjus olla. Ta otsib pääseteid, et ühisel jõul asja parandada; selleks kutsutakse kokku kongresse, kus töötud seisukorda ühiselt arutavad ja näljasurmast päästeabinõu leiutada kavatsevad. Kongressidel peetakse ägedaid kõnesid ja veel tulisemad on nende kongressidel vastu võetud resolutsioonid. Nälgiat pere aga suureneb ja suureneb. Näljasurm peab lõikust töötute laste seas ja ka tuhanded töölisid ja -emad varisevad hauda enneaegu alatoitluse tagajärjel. Kas sarnane viirastus veel kaua kestma peaks? — küsib nii mõnigi. Aga kes on see, kes selle küsimuse peale julgeb vastata otsustavalt? — Seda peab proletariaat ise teadma!

On aga lubamata asi jääda külmaks pealtaatajaks, kui 200 miljoni inimelu kaalul on.

Mina ei taha ütelda, et praegune seltskond täitsa külmaks asjale jääb — ei sugugi mitte. Aga need abinõud, millistega asja juure asutakse, ei suuda eemale peletada lähenevat katastroofi, mis hiigla laviinina peale tungib. Esimeste pääsukestena oleme nägema pidanud Ameerika näljamarsse ja sõjainvaliidide laagrite põletamist ja gaasipommide ja gamist näljastele leiva asemel. Töölisid tehke järeldus sellest!

Meile on veel värsked mälestused Ühisabi „Kuld Süda“ tegevusest ja teame ka, et mõnigi laps on saanud sooja toitu ja saapapaari jalga, aga töötute arv kasvab iga päevaga. Seda tõusu võib vältida ainult radikaalsemate abinõudega, aga mitte armuanniga.

Filantroopiline abi on oma aja äraiganud, on tarvis midagiti uut, paremat leida! Et aga leida õige abinõu, selleks on tarvis, kõige pealt üles otsida tööpuuduse põhjused, tööpuuduse juured. Kui need juured on leitud, siis võib vast määrata ravimeetod ja arstimisele asuda — kas evolutsiooni või revolutsiooniga. Asetame siis ilma pikemata küsimuse: mis kutsub esile maailma majanduslise kriisi ja sellele olgu vastuseks: „maailmamajanduslise kriisi kutsub esile, eestkätt — tehniline edu ja saaduste jaotuse praegune süsteem.“

Mida rohkem tööstus mehaniseerub, seda suurem on produktsioon, seda vähemaks aga muutub inimtööjõu vajadus ehk jälle suureneb

töötute arv. Masina jõud tõrjub lõpuks kõik töölisid tänavale ja jääb oma peremehe käsutada, kui sõnakuulelik ese. Tähendab, tööpuuduse lahendamisel polegi loota praeguses ühiskonnas; tähendab, tuleb luua uus ilmakord, mis inimesele annaks tagasi temalt röövitud õiguse elamise peale.

Hugo Reimann aga sellevastu arvab, et tööpuudus kui seesugune kaotab isenda, puhtbioloogilistel põhjustel — ehk lihtkeeles öeldud — tööpuudus lõpeb tööliste massilise näljasurmaga isendastki ja asjata oleks selle küsimuse kallal pead murda.

Kahjatsema peab, et H. R. noores eas kogemata mässajate kilda sattus, aga mitte Möller-Sakomelski adjutantiks ei hakanud. Ei järe muud üle kui vanale seltsimehele „aitäh“ ütelda õpetuse eest!!

Tööpuuduse tekitajaks, nagu öeldud, on tehnika edu, masina tarvitusele võtmine. Kuidas meilgi masin peab võidukäiku, näeme meie põllumajanduse arengust 1925.—1929. a. kestel. Siin leiame, et selle aja jooksul on mootorite tarvitamine kasvanud tervelt 150% võrra 642:1709, traktorite arv 46% (644:440), vedruäkete arv 24%, rohuiniitjate arv 43% ja kartulivõtmismasinat arv 20%. See on meil, — aga suurriikides on need vahekorrad igal juhul suuremad.

Tööstuse alal leiame, et netto toodangu väärts 1922.—1929. a. on tõusnud 32,7 milj. kroonilt 54,5 milj. kroonile, kuna inimtööjõu tarvitamine ei näita samal ajal kaugeltki seda tõusu. Järeldada saaks sellest ainult seda, et tööstuse toodangu tõus on saavutatud ainult tänu otstarbekohasema töökorralduse, tehniliste uuenduste ja tööjõu intensiivsema ärakasutamise teel. Edasi aga võib sellest järeldada, et meie suurtööstus ka stabiilse koormatuse juures ei vaja enam kuigi palju uusi töölisi. Eks mingi töölised maale?! Kuhu maale??? Mis ootab aga neid, keda masin maalt linnadesse ajab? Nälgi! Nälgi ootab neid linna tänavail ja vanglad!

Et aga inimhinged tänavail nälga ei sureks, on korraldatud n. n. „hädabitööd“ ja nende tööde läbiviimiseks on meie riigi, sama ka omavalitsuste eelarvetesse „hädabitööde“ jaoks summad võetud, mis sama harilik, kui osakonna ehk mõne ministeriumi kulude arv tundub olevat, need on ka igapäevaseks muutunud.

Kui meie aga neid töötingimusi ja selle eest saadavat tasu võrdleme normaalingimistega ja -tasuga, — siis peaksime küsima: kas ei ole meie mitte orjaaegadesse tagasi minemas?

Ütelge — mis kasu on sellest, kui inimesi pannakse viletsais riideis tuhnima jäätanud maad ehk jälle olema põlvini vegelas mudas, ilma vastavate jalanõudeta ja saama selle eest 1 kr. 20 senti päevas tasu. Nüüd tahetakse tasu veelgi vähendada. Härrad, võimumehed, tungige kord kas ehk mõtteski hädabitöölise elusse ja võtke labidad, kangid ja kirkad ja asuge „Suhkrumäge“ lõhkuma ja kärutage külma vihma ja tuisuga seal ainsam päev ja saage selle eest 1 kr. 20 s. väesatasu. Sammuge sealt külma, kütmata korterisse ja heitke magama märgades riietes.

Kas oleksite teie suutnud järgmisel hommikul uuesti tööle minna, et sama tööd edasi teha?

Ei, teie seda ei suuda, kápuli lamaksite maas.

Tööline aga, kel lihased enam karastatud, suudab küll rohkem vastupanna, kuid ka tema pole rauast. Ka tööline haigestub aja-jooksul; tema saab jooksva, ehk tiisikuse. Et aga töölised enamuses elavad ühetoalistes korterites, koos kogu oma perega, — siis annavad nad ka edasi lastele haigusid ja mürgitavad need juba kätkis. Kas on „hädaabitööd“ tööliskonnale kasuks või kahjuks? Kas suudavad nad täita neid sihte, mis neil on? Kas on see abiandmine töötuile, või nende hukkamine?

Kas ei ole see haiguste levitamine, mida nõndagi meil küll ja küll on?!

Suurele hulgal töölislustest joodetakse juba emapiimaga haiguspisilasi sisse, mistõttu ka seal surevus kohutavalt kasvab. Iseäranis on aga surevuse arv suur just nois töölisperekondades, kes hädaabitöödel käivad pikemat aega.

Hädaabitööd — on plaasterdamine. Kuid plaasterdamine ei vii meid sihile. Ta katab kinni ainult mädaneva koha, kuna haigus oma hukatustööd takistamatalt edasi jätkab. Mis kasu on sellest, kui töötatöölise hulgast 12—13% saavad tööd, aga 88% seda kaugelt pealtvaatama peavad. Kas ei ole see plaasterdamine?!

Kes on natsionaalsotsialistid?

Mis on „kolmas riik“?

Parunite käsikud Eestis liikvel.

Tagurluse sõdurite partei nimetab Saksamaal ennast natsionaalsotsialistlikuks tööliste parteiks. Sellise firma nimetuse alla on pugenud töölisklassi vaenlasi ka teistes riikides. Sõnad „sotsialism“ ja „tööline“ on võetud ainult selleks, et oleks kergem ligi meelitada väheteadlikke töölisi. Tahetakse anda mõista, nagu oleks siin tegemist miski poliitilise parteiga, mis peab võitlust töölisklassi huvides.

Juba kui vaadelda Saksamaa natside partei juhtide isikliku koosseisu, selgub, et see partei on töölislikumise vaenlaste pesa.

Viimastel valimistel valiti Saksaa riigipäeva natsionaalsotsialistide rühma muuseum järgmised „töölised“: 1) Heinrich von Sybel — mõisnik; 2) krahv Ernst zu Reventolov; 3) Herman Göring — ohvitser; 4) Aleksander von Wangenheim — mõisnik ja ohvitser; 5) Siegfried Dittmarsch — major; 6) Walter von Corswant — mõisnik; 7) Andreas von Flotow — mõisnik; 8) Willem Loeper — ohvitser; 9) Hans von Osten — mõisnik; 10) Konrad Schrag-Müller — mõisnik; 11) Curt von Ulrich — üleleitnant; 12) Kuno von Rüberach — mõisnik; 13) Franz von Epp — kindral; 14) Manfred von Killinger — leitnant; 15) Dietrich von Jagov — üleleitnant; 16) August Schneidhuber — major; 17) Walter von Lingselsheim — mõisnik; 18) Walter Buch — major; 18) Ludwig Münchmeier — vaimulik jne. jne. jne.

Enamvähem üldiselt on natsionaalsotsialistide juhtide koosseis selline. Natside nina-meesteks on terve rida endiseid balti paruneid ja aadlikke, kes revolutsiooni päevil Eestist ja Lätist ära põgenesid.

Mida tahavad natsionaalsotsialistid kätte saada? Oma vatele ja pettusele rajatud propagandas kutsuvad nad rahvast võitlema n.n. „kolmanda riigi“ eest, milles rahva elu paranevat. Esimene riik olevat olnud keisri ajal, teine 1918. a. peale ja „kolmas riik“ olevat natsionaalsotsialistide oma.

Lähemalt natside praegu ei seleta, mida nad „kolmanda riigi“ all mõtlevad ja kuidas nad

selles rahva hädad ja viletsused kõrvaldavad. Ainult siin-seal oma ajakirjanduses on nad kirjeldanud „kolmanda riigi“ iseloomu.

Üks natside ajalehti kirjeldab „kolmanda riigi“ olemust järgmisena:

„Praegune riigikord tuleb asetada seisusliku riigikorraga. Kogu rahvas jaguneb seisustesse. Igal seisusel on kindlad tegevuspiirid. Inimene on väärt vaid niipalju, kuipalju on ta hinnatud oma seisuse poolt. Rahvaesindus koostub seisuste esindusest. Rahvaesinduses valitseb seisuste üheõiguslus.

Kogu rahvas jaotuks seisustesse järgmiselt:

vürstide seisus	1.000 kodanikku
suurmaapidaj. seisus	15.000 „
aadli seisus	10.000 „
kõrgemate ametn. seisus	50.000 „
alamate ametn. seisus	1.000.000 „
vaimulikkude seisus	300.000 „
keskseisus	2.000.000 „
talupojad	10.000.000 „
teenijad (angestell)	6.000.000 „
töölised	40.000.000 „

See on natside „kolmas riik“.

Rahvaesinduses on igal seisusel võrdne esindus. Mitte kõik kodanikud ei ole üksteise ees üheõiguslikud, vaid seisused üksteise suhtes. Sellises seisuste riigis on rahvaesinduses 40 miljonil töölisel sama suur poliitiline kaal kui tuhandel vürstil. Ühe vürsti hääl kaalub 40 tuhat korda enam kui töölise hääl. Demokraatlikus riigis kaalub presidendi hääl samapalju kui vaesema kodaniku hääl.

„Kolmandas riigis“ paneb vürst oma mõju 40 tuhat korda tugevamini maksma kui seda suudab teha tööline.

Natside „kolmas riik“ ei ole mitte uus elukorralduse vorm, vaid see viiks ühiskondliku elu vähemalt 150 aastat tagasi. Enne suurt prantsuse revolutsiooni (1789. a.) valitses selline riiklik kord, kus töötavat rahvast valitsesid piiramatu võimuga vürstid ja rüütlid. Eestis valitsesid rahvast seisusliku riigi mustri järele vene tsaarid.

Natsid tahavad elu tagasi viia, mitte edasi. Natside parteisse on koondunud parunid, mõisnikud, kindralid ja teised sellised mehed. Selle partei abil nad tahavad hävitada tööliskumist ja orjastada töötavat rahvast. Rünakrühmad koosnevad nende härrade palgasõduritest, kes mujale ei ole suutnud tööpuuduse pärast oma tööjõudu müüa. Teatud määral leidub ka neid töölisi, kes ei ole teadlikud natside tõelisest olemusest ja seepärast natsidega kaasa marsivad. Meil Eestis tegut-

sevad Saksa natside ja Itaalia fashistide mustri järele n.n. „vabadussõjalased“, mille juhtideks on kindralid, ärimehed ja advokaadid. Kuid nagu tegelik elu näitab, Eestis ei tunne laiad rahvahulgad nende härrade plaanidele suurt kaasa. Organiseeritud tööliskond on valvel, et selle härrasrahva kamba mustadele mõtetele kriips peale tõmmata.

Eesti töörahvas võitis kord parunid ja saab kindlasti hakkama kõlavate loosungite alla pugunud parunite käsilastega.

Kas kapitalismi saab noorendada?

Kas miski elukorralduse süsteem püsib või puruneb, onleb inimestest, eluarengu momentidist ja süsteemi enese iseloomust. Eluarengu teatud momendil võivad muutuda majandusliku süsteemi purustavateks jõududeks inimete mõtlemisviis ja kiiresti rakendatavad tehnilised uuendused. Kapitalistlik majandus- ja tootmissüsteem on elanud omaaja ära ja ta peab ajalukku langema.

Kapitalismi kangelaslikum ajajärk oli möödunud sajandil, mil ta tõi kogu maailmas eluvahekordadesse suuri uuendusi, mis olid vajalised kapitalismi arenguks. Kuningate, vürstide ja krahvide poliitiline ainuvalitsus likvideeriti. Pärisorjusele ja teoorjusele tõmmati kriips peale ja asetati palgatööga. Kapitalismi esialgne kandja- valge rass (inimtüüp), vallutas peaaegu kogu maailma. Tehnika algas pöörast tõusu. Ühe aasta jooksul tehti enam tehnilisi leide kui varemalt kümnete aastate jooksul. Uus rahvaklass, kodanlus, muutus oma rikkuse ja õiguste tõttu tootmisaparaadi omanikuks ja käsutajaks. Riigivõim muutus kapitalismi õõvalvuriks. Kapitalism läinud sajandil jõudis kahtlemata oma kõrguspunkti, millest peale tuli esile juba kapitalismile vastutöötavaid majanduslikke jõude, mis on ikka rohkem ja rohkem purenud kapitalismi sisemust. Perioodiliste majanduslike kriiside ületamine on muutunud kord-korralt raskemaks. Iga kriis süvendab kapitalide kuhjumist üksikute kätte. Kapitalide kuhjumine maailma võimsate rahandustrustide kätte ei ole mitte kapitalismi surmatõvest päästnud nagu seda oodati. Iga kriis on süvendanud keskkihide proletariseerumist, seega palgatöölise armee suurenemist. Kapitalismil on küll kasutada odav tööjõud palgatuseks. On suudetud alla suruda küll töötasu töötatöölise armee kaudu, samal ajal on see aga vähendanud hulkade ostujõudu — kaubad seisavad ladudes ja neid ei saa ostjate puudusel juure valmistada.

Aastast-aastasse on süvenenud kahtlus kapitalismi süsteemi vastu isegi kodanlikes ringkondades. Viimastel aastatel on avaldanud arvamusi kapitalismi võimetuse kohta isegi sellised kodanlised maailma esivõitlejad, nagu tuntud rahvamajandusteadlane Verner Sombart, Inglise Riigipanga president ja Ungari diktatuurikanja krahv Karoly. Tänapäeval seisab inimkond küsimuse ees: on kapitalism jõudnud raugaesse või leidub võimalusi tema noorendamiseks.

Kogu kapitalismi kestvus on kõrgele arenenud tööstusliku proletariaadi piirita kurnamine. Kuid proletariaat liitus vastulööki-deks, selleks asutati võimsad ametiühingud ja tööliste parteid. Seeläbi suruti proletariaadi kurnamine kitsamatesse piiridesse.

Kapitalism ründas kogu maailma, ikestas algeliselt elavad mustad ja kollased rahvad ja kurnas ääretult nende tööjõudu. Maailma kaardil ei ole valgeid kohti, kuhu ei oleks tungitud kapitalism. Värvilised Aasia ja Afrika rahvad, kes vaatasid valgete inimeste peale kui pooljumalatele, õppisid euroopa rahvaid ja eluvahekordi lähemalt tundma maailmasõja päevil. Muste ja kollaseid sõdureid toodi sõdima Saksamaa vastu, kus nad õppisid tundma moodsaid sõjariistu ja kaotasid austuse valgete inimeste vastu. Kogu Aasias ja Afrikas värviliste rahvaste peres tekkis käärimisprotsess. Avalikud vastuhakkamised ja euroopa kaupade boikott muutus sagedamaks. Hiina ja india kuli on unest virgunud ja taha enam näreus tasu eest tööd teha 14 kuni 16 tundi päevas. Asumaad nõuavad agressiivselt omale iseseisvust ja isegi vägeva Briti riigi osariigid astuvad julgelt „emamaa“ vastu välja. Jaapan kasutab valgete kapitalistide nõrkust ja püüab sõjakate sammudega ühendada kollaseid rahvaid Euroopa ja Ameerika vastu. Kapitalismivaenuline N. Vene omab ühe kuuendiku maailma pinnast. Kommunism on leidnud võimalusi kihama panna 400 miljoni hiinlast jaapani ja kogu maailma kapitalismi vastu.

Kõrgelearenenud kapitalismiga maa, Ameerika, kapitalismi viimne lootus, vabiseb praegu majanduskriisist. Mitu tuhat panka on kokku varisenud. Ligi kümme miljoni töötut nälgivad ilma miski toetuseta. Igapäevaseks nähtuseks on tänavkokkupõrked töötute ja politsei vahel. Mitmed suurlinnad on ennast tunnistanud maksuvõimetuiks.

Kuid kapitalism ei lange veel sellest, kui hulkades on kõikumal lõõnud usk kapitalismi püsimisse, neis ei ole veel tekkinud selgust miski uue korra võimalikusse. Hulkades pesitseb sihitu rahulolematu maksva süsteemi vastu, ilma et nad ette kujutaksid, mis asemele võib tulla. Kapitalismi püsimisest isiklikult huvitatud ringkonnad tunnevad seda hulkade nõrkust ja rakendavad selle nõrkuse oma teenistusse, et pikendada kapitalismi eluiga. Kuid kapitalism ei suuda hoiduda agitatsioonist, mida ta teeb omal kulul enese

vastu. Kas võib mõelda paremat kapitalismi jõuetuse propagandat kui seda on saaduste massiline hävitamine. Kas ei häiri see töötuid ja kogu töölisklassi kapitalismile vaenukult, kui samal ajal kui inimesed nälgivad, hävitatakse vilja, kohvi, suhkrut jne. Pannakse seisma käitised, selleks, et kaupu mitte valmistada. Iga kapitalismi majanduslik enesekaitse osutub agitatsiooniks tema vastu. Ükski sotsialistlik agitaator ei suudaks mõjuvat agitatsiooni teha. Tänapäeva majanduslikud nähtused süvendavad proletariaadis klassiviha ja tiivustavad proletariaati kapitalismi kukutamiseks.

Kuid kapitalistid kardavad seda, kui proletariaat asub praegusest olukorrast õigeid järeldusi tegema, kui ta seab oma taktika kapitalismi kukutamiseks, et ise jõuda maailma peremeheks. Kapitalistid on asunud proletariaadi ja viletsusesseplevate rahvaklasside meeli segama. Oma rahaga finantseerivad nad kõlavate loosungite taha pugenud rahvaliidumisi. Saksamaal ja teistes Euroopa riikides antakse määratud summe naatsionaalsotsialistidele, meil Eestis toetatakse n.n. „vabadussõjalasi“. Kapitalistid kardavad seda, kui kõik praeguse maailma korraga rahulolematud rahvakihid liituvad töölisklassidega kapitalismi kukutamiseks, siis tõesti tõmmatakse kriips peale kapitalistide ja üldse jõuka kihi võimule ja elukorraldust asub juhtima proletariaat.

Saksa rahvusotsialistide juhte Held kirjutab saksa töösturite ajakirjas järgmist: Meie naatsionaalsotsialistid purustame teie ametiühingulised organisatsioonid. Seepärast teie ettevõtjad ja suurkapitalistid peate meile jätma vabaduse oma agitatsiooni kohandada tööliskonna hingeelule ja nende nõuetele. Kui meie kõneleme varanduste riigistamisest, siis meie seda tõsiselt ei mõtle. Kui meie kõneleme kapitalismi vastu, siis kasutame seda propagandavahendit töötavate hulkade ligimeelitamiseks.

Natsionaalsotsialism ja teised sellised liikumised on eelkõige määratud töölisklassi liikumise purustamiseks ja kapitalismi noorendamiseks töölisklassi arvel. Natsionaalsotsialism ja igasugused agressiivsed rahvuslikud liikumised on määratud töölisklassi orjastamiseks, et töölisklass suruda kapitalistide piirita meelevalle alla.

Ajajooksul on kapitalismi kaptenite pale muutunud. Üldiselt tuntud käitiste omanikkude, spekulantide ja geniaalsete rahvakoorigate asemele on astunud aktsiaseltside nõukogud ja presidendid, kes ajavad nägematute aktsionääride huvides asju ja ei unusta sealjuures oma isiklike kasusid. Neil on suured palgad, spetside kuulsus, preemiad, eraautod, uhked villad ja suured esituskulud. Tööline ega avalikkus ei näe tõsisid haikalasid, vaid näeb ainult nende truid käsilasi, kes riigilt, rahvalt ja oma käitiste tööllistelt välja presivad, mis pressida annab.

SISUKORD: 1) Uute maksude sadu. 2) Urgitsejad kukkusid läbi. 3) Meremeeste olukord muutub üha halvemaks. 4) L. Johanson: Töökaitse järelevalve Eestis. 5) Soome ametiühinglaste kursus. 6) I. T. F-i kongress. 7) N. Andresen: Klassivõitluse paratamatus ja teadlik organiseerimine. 8) M. Adamson: Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus 25-aastane. 9) K. Riimann: Tööpuudus, nälg ja lootusetus. 10) Kes on natsionaalsotsialistid? 11) Kas kapitalismi saab noorendada?

Toimetuse: E. Joonas, K. Must, L. Metslang, J. Mihkelson. Vastutav toimetaja: K. Must. Väljandaja E. Töölisühingute Kesklüü. Ilmub Tallinnas kord kuus. Tellimishind: aastas 60 senti, 6 kuud 30 senti, üksiknumber 5 senti. Toimetuse ja talituse: Tallinn, V. Pärnu 31—4, tel. 460-52. Kirjast. o.-ü. „Täht“ trükikoda, V. Pärnu mnt. 31. 1932.

Samal ajal surutakse alla käitiste töölise palku, põhjendusega, et see olevat rahvamajanduslik paratamatus. Sellest ei hoolita, et palkade kärpimine likvideerib hulkade ostujõudu ja süvendab tööpuudust. Kapitalismi juhid ei hooli isegi sellest, et nad seeläbi kõvendavad häiret kapitalismi vastu. Kapitalismi juhid on nagu pea kaotanud ookeanireisijad põleval laeval, kus igauks hüsteeriliselt püüab päästa oma nahka.

Sotsiaalpoliitikaga ei suudeta töötute armeed vajaliselt abistada ka kõige jõukamate riikides. Tööpuuduse vastu kindlustuskassade rahanduslik kokkuvarisemine võib tulla kõikides riikides. Sama võib öelda ka teiste kindlustuste kohta. Töölolevate kindlustatute arv muutub vähemaks ja sedamööda vähenevad kindlustuskassade sissetulekud. Riigivõim piirab pidevalt oma juuremaks.

On saanud aeg, mil kapitalism ja selle teenistuses seisev riigivõim ei suuda abistada järjest suurenevat töötute armeed ei loomulikude töövoimaluste ega sotsiaalpoliitiliste abinõudega.

On igatpidi küsitav, kas kapitalism oma sisemiste jõududega suudab väljapääsu rajada praegusest ääretust kaosest. Kapitalism väriseb kartusest: kaotada võim ja varandus. Nad värisevad isegi kartusest, kaotada osa profiidist ja majanduslikust võimust. Kui kapitalistid ennast päästa tahaksid ja kapitalismi süsteemi iga pikendada, siis peaksid nad andma oma praegustele toimingutele vastupidise suuna. Tuleks lühendada tööaega vastavalt tehnika arengule. Palku ja laide rahvahulkade sissetulekut tuleks suurendada, et laiendada ostujõudu. Üksikute osasaamist profiidist tunduvalt piirata. Selleks et tootmisaparaat oleks hulkade teenistuses, tuleb asuda plaanmajanduse juure ja anarhilisele majandamisele lõpp teha. Sotsiaalset kaitset tuleks arendada. Ettevõtete juhtimine peab toimuma töölisklassi ja riigi kontrolli all. Tollimüürid tuleks maha lõhkuda. Üldine desarmeerimine tuleks läbi viia. Seega kapitalismi päästmiseks peaks toimuma maailmas põhjalik pööre. Kuid senised kogemused kapitalismi juhtidest ei lase loota, et nad asuks uue poliitilise ja majandusliku tarkuse juure. Kapitalismi juhtide lühinägelikkus ja madalad instinktid jäävad püsima.

Nii nagu kass ei lase hiirt lahti oma küüsis, nii ei suuda kapitalist välja pugeda omast nahast ega loobuda senisest praktikast. Kapitalism kaevab ise enesele haua. Tööliskonna ülesanne on kapitalism sellesse lükata. Töölisklass peab asuma oma organiseeritud jõududega pealetungile ja sotsialismi ülesehitamisele.

Kapitalism on jõudnud rauaikka. Tema noorendamine osutub võimatuks, — töölisklass peab teed rajama sotsialismile.